

سه گفتار در باب اخلاق معارفی

تقریری از درس گفتارهای استاد
محمد اسماعیل مدرس غروی

مدرس غروی، اسماعیل، ۱۳۱۲ - .

سه گفتار در باب اخلاق معارفی / تقریری از درس گفتارهای اسماعیل مدرس غروی - .

تهران: آفاق، ۱۳۹۸.

۱۰۴ ص. (شناخت‌های اخلاقی؛ ۱۸)

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیبا. ISBN 978 - 964 - 8918 - 61 - 8

کتاب‌نامه: به صورت زیر نویس.

۱. مدرس غروی، اسماعیل، ۱۳۱۲ - . وعظ . الف. اخلاق اسلامی . ب. جبر و اختیار.

۲۹۷/۰۸

BP۱۰/۵

۵۹۴۷۶۰۶

شناسی ملی

خدمات چاپ و پخش نشر آفاق

تهران: خ یاسداران، خ شهید گل‌نبی، نبش جنوبی غرب بان نایف نو، بلاک ۹ (ساختمان زمرد)،

طبقه ۲ - کدپستی ۱۹۴۷۹۴۶۶۶۶ - تلفن: ۳۵۰ ۲۲۸۱۰۰ فاکس: ۲۲۸۵۵۹۰۷

@afaghpublic

t.me/afaghpublic

سه گفتار در باب اخلاق معارفی

اسماعیل مدرس غروی

چاپ اول: ۱۳۹۸ ش، ۵۰۰ نسخه

طرح جلد: محمدرضا هادوی

حروف‌چینی و صفحه‌آرایی: سپاهی

ISBN 978 - 964 - 8918 - 61 - 8

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۸۹۱۸-۶۱-۸

با ارسال پیامک به شماره‌ی ۰۲۱۲۲۸۴۷۰۳۵ از تازه‌های نشر اطلاع یابید.

فهرست مطالب

موضوع	صفحه
پیش‌گفتار	۹
مقدمه	۱۳
گفتار اول: اخلاق از دیدگاه غزالی	۱۷
معالجه به ضد، اساس نظریه‌ی غزالی در اخلاق	۱۸
تقد نظریه‌ی غزالی در اخلاق	۲۰
اخلاق از دیدگاه معارف اهل بیت علیهم‌السلام	۲۴
پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و عظمت اخلاق او	۲۴
ضرورت رجوع به پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم در کشف روش کسب	
اخلاق کریمه	۲۵

عدم غفلت از خدا، ضامن اجرایی مکتب اخلاقی اهل بیت علیهم السلام

۲۶ است

۲۹ اساس اخلاق اسلامی «معرفة الله» است

۳۰ دو راه شیطانی و الهی در ورود به مباحث اخلاق

۳۳ راه انبیای عظام علیهم السلام در اخلاق، توجّه به خداست

۳۴ معلّم اخلاق باید واجد اخلاق الهی باشد

گفتار دوم: دو نظریه در تأثیر مؤثرات خارجی در اخلاق

۴۵ نظری معارف اهل بیت علیهم السلام در تأثیر مؤثرات در اخلاق

۴۷ نقش قدرت الهی و قدرت انسان در تأثیر و مؤثرات

۴۹ ملاک سعادت و شقاوت انسان

۵۱ ظرف قدرت و اختیار، متأخر بر جمیع مقتضیات است

۵۳ منشأ اختلاف مؤثرات، طاعت و عیبیان در عالم اظله است

۵۶ سه تنبّه مهم

۵۶ تنبّه اوّل: صدور فعل از قدرت و اختیار است

تنبّه دوم: قدرتِ قادر (یا خالق) بر تأثیر مؤثرات و اقتضای

۵۸ مقتضیات، غالب است

تنبّه سوم: ظرف وجود قدرت بعد از تحقق جمیع مؤثرات است

گفتار سوم: بررسی افعال تکوینی صادره از خدای متعال و افعال

۶۳ صادره از انسان مختار

۶۴ اوّل) افعال تکوینی صادره از خدای متعال

۶۴ غلبه قدرت قاهره‌ی الهی بر جمیع کائنات

- ۶۴ مفهوم اذن و رضای الهی در تأثیر و مؤثرات
- ۶۶ عدم تفویض در عالم تکوین
- ۶۷ مغایرت اصل علیّت در عالم خلق با قدرت قاهره‌ی الهیه
- ۶۸ نقش ذکر و دعا در تغییر مؤثرات و مقتضیات
- ۷۰ ظرف قدرت الهیه مؤخر از تحقق جمیع مقتضیات است
- ۷۱ (م) افعال اختیاری صادره از انسان مختار
- ۷۱ غلبه‌ی قدرت انسان مختار بر مقتضیات
- ۷۲ قدرت و استعانت با فعل و حین عمل است
- حفظ اسکیته الهی در افعال اختیاری انسان و مفهوم «امر بین
- ۷۳ الأمرین»
- تأثیر مؤثرات در افعال انسان، مشروط به اذن و رضای فاعل
- ۷۵ مختار است
- ۷۷ حقیقت توفیقات و خذلانات
- ۷۹ نقش توفیقات و خذلانات در اعمال اختیاری انسان
- ۸۰ استناد تأثیرات به مؤثرات در روایات متواتره
- غلبه‌ی قدرت و اختیار انسان بر تأثیر مؤثرات در اعمال
- ۸۲ اختیاری انسان
- منشأ اقتضائات طاعت و عصیان در عالم ظلّ است
- ۸۴ عدم تناقض بین تأثیر مؤثرات و استناد افعال به قدرت انسان
- ۹۱ انسان مظهر «القادر المختار» الهی است
- انفتاح سه باب از معارف الهیه به عنوان نتایج مهمّ نظریه‌ی اخلاقی
- ۹۲ معارف الهی
- ۹۳ ۱- باب ریاضات و مجاهدات

- ۹۳ ۲ - باب توفیقات و خذلانات
- ۹۶ ۳ - باب امتحانات و اختبارات
- ۹۷ لزوم اخلاص در عمل و نقش تداوم نیت

www.ketab.ir

پیش‌گفتار

ابلیس به خداوند گفت: خدا یا! مرا از سجده بر آدم معاف دار؛
آن‌گاه چنان تو را عبادت کنم که هیچ فرشته‌ی مقرب و نبی
مرسلی عبادتت نکرده باشد. خدا - فرمود: نیازی به عبادت تو
ندارم!

إِنَّمَا أُرِيدُ أَنْ أَعْبُدَ مِنْ حَيْثُ أُرِيدُ لَا مِنْ حَيْثُ تُرِيدُ.^۱
تنها می‌پسندم آن‌گونه عبادت شوم که می‌خواهم، نه
آن‌طور که تو می‌خواهی!

اگر بخواهیم ایمان و عبادت را در یک معنا و در یک کاسه
جست‌وجو کنیم، همه‌ی آن را در «اخلاق» می‌یابیم. اخلاق یک
مسلمان مؤمن یعنی آئینه‌ی قلب و روح او؛ یعنی مشی و رفتاری

که از فرماندهی با عزّت «بندگی» دستور می‌گیرد. شاید به همین جهت است که رسول خدا ﷺ عُلّت مبعوث شدن خویش را تنها و تنها تمام ساختن مکارم اخلاق بیان فرمودند:

«إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ.»^۱

با عنایت به همین کلام نبوی، مشخص می‌شود که اخلاق معنایی فراتر از خلق و خوی ظاهر دارد؛ بلکه ریشه در تمامی عبادات، رمن می‌دواند و در هر جایی نمود می‌یابد. آن‌جا که در نهایت خورشید راز و نیاز با خالق خویش می‌پردازد، اخلاق مناجات، گساینده‌ی زبان او به دعا می‌شود و آن‌جا که با خلق خدا معاشرت می‌کند، همین اخلاق است که در لباس نیکویی، شناسای بنده‌ی الله می‌شود.

این همان اخلاقی است که ابلیس از آن بی‌بهره بود و بی‌تمسک به آن خواست راه رضای خود را بی‌ماید. همان‌طور که خداوند به ابلیس فرمود، راه عبادت - همان است که خدا می‌خواهد نه آن‌گونه که بنده می‌پسندد. «ایران، در آموختن و آن‌گاه به کارگیری اخلاق نیز - که خود جان‌مایه‌ی عبادات است - باید افسار بندگی را به دست خود او بسپاریم و هرگز نباید او را عمل کنیم؛ این همان اصل اساسی اخلاق است.

صد البته تنها راه تحقق این امر و آگاهی به آن‌چه خدا می‌خواهد جز از مسیر فرستادگانش، یعنی تتبع در کلام و سیره‌ی

پیامبر خدا ﷺ و اهل بیت او، محقق نمی‌شود و هر راهی جز راه ایشان، راه شیطان خواهد بود: یعنی راه «خواست دل».

در این نوشتار - که حاصل درس گفتارهای استاد گرامی، محمد اسماعیل مدرّس غروی است - سعی بر آن است تا با شیوه‌ی اخلاقی اهل بیت علیهم‌السلام در روشنای گفتار ایشان آشنا شویم و از روافدان در دام‌های شیطان در این مسیر پُرخطرِ بندگی محفّظ بمانیم. امیدواریم که مطالعه‌ی این مطلب، مقدّمه‌ی آراستگی به امانی مورد رضای پروردگار متعال باشد تا او را چنان بندگی کنیم که اوستی خواهد.